

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr inż. Katarzyny Sikory

pt. „*Identyfikacja patogenów z rodzaju *Phytophthora* na podstawie analiz DNA*”.

Patogeny należące do rodzaju *Phytophthora* stanowią zagrożenie dla bioróżnorodności i zrównoważonego rozwoju ekosystemów leśnych na świecie. Obecnie, opisano ponad 120 gatunków rodzaju *Phytophthora*, z których większość to patogeny roślin. Porażają rośliny uprawne (ziemniak), ozdobne (rózaniecznik) oraz drzewa leśne (dąb szypułkowy, olsza czarna). Nazwa rodzajowa patogenu, wywiedziona z greki, oznacza „zabójcę roślin”, co dokładnie oddaje strategię życiową tych organizmów. W historii ludzkości szczególnie niechlubnie zapisał się gatunek *P. infestans*, wywołujący zarazę ziemniaka, sprawca klęski głodu w Irlandii w XIX w. Inne groźne gatunki, powodujące duże straty w uprawach rolniczych i w lasach to m.in. *P. cinnamomi* i *P. ramorum*. Rozprzestrzenianiu się patogenów sprzyja wzrost światowego handlu i turystyka oraz niekontrolowany obrót materiałem roślinnym. O randze problemu w leśnictwie wskutek strat powodowanych przez *Phytophthora* może świadczyć powstanie nowego czasopisma naukowego - „on line”, zatytułowanego „Forest Phytophthoras”. W tej sytuacji dysponowanie technikami oraz umiejętnościami pozwalającymi na zidentyfikowanie źródeł zakażeń (roślin-gospodarzy, gleby, wody) jest niezwykle istotne, aby ograniczać porażenie i zwalczać choroby roślin. Zastosowanie technik molekularnych zwiększa możliwości określenia tożsamości patogenów, a w przypadku *Phytophthora* zapewniło wzrost tempa wykrywania nowych gatunków.

Opracowanie metody identyfikacji gatunków *Phytophthora*, będącej jednocześnie szybką, skuteczną i wydajną jest obecnie kluczowym czynnikiem w zapobieganiu dyspersji infekcji. W niniejszej pracy, przedstawiono wyniki badań skuteczności metody opartej na analizie DNA przy zastosowaniu sond ligacyjnych, nazywanych w j. angielskim „padlock probes”. Wykazanie przez autorkę możliwości multipleksowej identyfikacji patogenicznych gatunków *Phytophthora*, zarówno z próbek glebowych, jak i roślinnych jest istotnym uzupełnieniem wiedzy nt. identyfikacji organizmów chorobotwórczych. Daje również

możliwość szerokiego wykorzystania metody w diagnostyce materiału sadzeniowego w szkółkach leśnych i roślin ozdobnych.

Ocena formy pracy

Praca liczy 105 stron, z czego pierwsza część (94 strony) to właściwy tekst pracy. Pozostałe 11 stron to wykaz rycin i tabel zamieszczonych w pracy ze wskazaniem numeru strony oraz załączniki w postaci tabel, zawierających wykaz badanych izolatów *Phytophthora*, charakterystykę sond PLP i sekwencji DNA wzorcowych izolatów *Phytophthora*. Na ostatniej stronie (105) zamieszczono streszczenie pracy w j. polskim oraz j. angielskim.

Układ pracy jest standardowy, rozpoczyna ją 3. stronicowa część wstępna oraz 15. stronicowy przegląd literatury. Kolejny rozdział jest poświęcony celom i zakresowi pracy. Cel pracy został sformułowany w sposób precyzyjny – opracowanie niezawodnej techniki, umożliwiającej wczesne wykrywanie fytoftoroz oraz gatunkową identyfikację patogenów, przy jednoczesnym niskim nakładzie pracy i prostocie wykonania. Rozdział poświęcony materiałom i metodom badań obejmuje szeroki zakres zagadnień, w związku z czym został podzielony na 5 podrozdziałów. Podrozdział pierwszy, zaznaczony jako 4.1. zawiera charakterystykę badanych izolatów, pochodzących z banku i kolekcji kultur (Holandia i Polska) oraz charakterystykę prób środowiskowych. W kolejnym rozdziale, 4.2, opisano proces izolacji DNA z czystych kultur, prób środowiskowych i prób glebowych. W rozdziale 4.3 przedstawiono analizę sekwencji fragmentu genu małej podjednostki rybosomowej w celu identyfikacji izolatów na podstawie sekwencji DNA. W rozdziale 4.4 obszernie opisano proces identyfikacji gatunków *Phytophthora* przy zastosowaniu sond PLP. Ostatni podrozdział, 4.5. zawiera opis stosowanych analiz statystycznych. Rozdział wyniki badań liczy 27 stron i podzielony został na podrozdziały odnoszące się do zadań wykonywanych w trakcie izolacji, amplifikacji i sekwencjonowania DNA z materiału stanowiącego przedmiot badań. Wyniki, szczególnie te odnoszące się do identyfikacji wzorcowych i polskich izolatów *Phytophthora*, zostały przedstawione bardzo czytelnie i precyzyjnie. Kolejny rozdział to dyskusja wyników, którą przeprowadzono na 12. stronach. Rozdziały końcowe to podsumowanie i wnioski oraz wykaz piśmiennictwa. Liczba wykorzystanych i przytoczonych w pracy publikacji wynosi 172 pozycje, co w znaczącym stopniu wydaje się wyczerpywać literaturę przedmiotu. Zdecydowana większość to współczesne prace obcojęzyczne.

Ocena merytoryczna

Doktorantka w części wstępnej przedstawiła dokładny przegląd piśmiennictwa na temat *Phytophthora* w Europie i na świecie. Autorka w jasny sposób przedstawiła miejsce organizmów w spirali czynników prowadzących do zamierania drzew leśnych, różnorodność gatunkową rodzaju, warunki sprzyjające infekcji oraz szeroki wachlarz roślin, porażanych przez patogeny. W rozdziale tym w przystępny dla czytelnika sposób przedstawiono przegląd metod stosowanych w identyfikacji i analizie populacji *Phytophthora*, poczynawszy od analizy izoenzymów, przez reakcję łańcuchowej polimerazy- PCR, analizę polimorfizmu długości amplifikowanych fragmentów DNA-AFLP, metodę losowej amplifikacji polimorficznych fragmentów DNA (RAPD) czy analizę polimorfizmu długości fragmentów restrykcyjnych (RFLP), sekwencjonowanie Sagnera oraz zastosowanie sond ligacyjnych.

Z zadań wymienionych w celach pracy, Doktorantka wywiązała się bardzo dobrze. Uznanie budzi wykonanie dużej ilości izolacji DNA z różnorodnego materiału biologicznego, znajomość detali ważnych dla usprawnienia reakcji chemicznych, a tym samym przeprowadzenia z sukcesem realizowanych analiz i metod genetycznych. Widoczna jest również sprawność w posługiwaniu się algorytmami, umożliwiającymi badanie pokrewieństwa gatunków *Phytophthora*. Autorka zastosowała algorytm największej wiarygodności (ang. Maximum likelihood).

Doktorantka wybrała 22 gatunki *Phytophthora*, powodujące największe straty w leśnictwie i rolnictwie. Wykazała, że identyfikacja patogenów w oparciu o analizę rybosomalnego DNA, obejmującego region ITS1 z wykorzystaniem sond ligacyjnych typu „padlock probs” może być z powodzeniem stosowana do identyfikacji najczęściej występujących w Polsce gatunków *Phytophthora*. Zaprojektowany zestaw sond nie sprawdził się w identyfikacji tylko trzech gatunków, takich jak: *P. gallica*, *P. polonica* i *P. quercina*. Natomiast region ITS1 jako marker genetyczny okazał się niewystarczający w identyfikacji blisko spokrewnionych gatunków, jak np. *P. andina* i *P. infestans*.

Analizę statystyczną wyników autorka przeprowadziła testem Fischera i RIR Tukey'a. Ponadto umiejętnie zastosowała macierz podstawiania nukleotydów za pomocą programu BioEdit w celu porównywania podobieństwa sekwencji ITS1 badanych gatunków *Phytophthora*.

Swoją pracą doktorską Autorka włączyła się w interesujący i ważny nurt badań prowadzonych obecnie na świecie, dotyczący opracowania i wykorzystania metod usprawniających identyfikację organizmów, powodujących straty w leśnictwie i rolnictwie.

Dyskusja została przeprowadzona w sposób profesjonalny i wnikliwy, poruszający szeroką gamę problemów związanych z stosowaniem metody PLP, z powołaniem się na wiele współczesnych prac naukowych. Autorka zwróciła uwagę na szereg czynników mających wpływ na wydajność ekstrakcji DNA. Podkreślić należy jedną z istotnych właściwości tej pracy, a tym samym umiejętności Doktorantki, mianowicie - kompleksowego przedstawienia badanej metody, z wszystkimi jej zaletami i ograniczeniami.

Przeprowadzone badania i ich przedstawienie świadczą o opanowaniu przez Doktorantkę zasad i metod naukowego poznania, ich racjonalnego wykorzystania oraz zastosowania w praktycznym działaniu. Potwierdzeniem tej oceny są również publikacje Autorki, w tym w czasopiśmie z listy JCR (Phytopathology), powstałe we współpracy z naukowcami z renomowanych ośrodków naukowych.

Uwagi krytyczne

Jak niemal w każdej pracy, także i w tej znalazło się parę różnego typu usterek. W Wynikach niepotrzebnie założył się komentarz (str. 44) z powołaniem się na dane literaturowe. Ten fragment jest właściwy dla rozdziału Dyskusja. Ostatni rozdział rozprawy nazwano „Omówienie wyników i dyskusja”, zamiast po prostu „Dyskusja”. Taka konstrukcja to pleonazm, podobnie jak określenie „rok czasu”, na stronie 14.

Na stronie 40, w rozdziale analizy statystyczne test Tukey’a należałoby oznaczyć po polsku jako RIR (Rozsądnej Istotnej Różnicy).

Większość usterek ma charakter stylistyczny. I tak, na stronie nr 5 autorka pisze o zarazie ziemniaczanej, raczej należało użyć określenia zaraza ziemniaka. Gatunki *Phytophthora* są niekiedy wzmiankowane w tekście, w rodzaju żeńskim np. *P. ramorum* na str. 13., czy *P. alni* subsp. *P. alni* (str.15). Wydaje się to niepoprawne, gdyż w sytuacji kiedy mowa o gatunku mamy w języku polskim do czynienia z rodzajem męskim.

Zamiast o deszczowaniu lepiej byłoby napisać o nawadnianiu lub podlewaniu, jako że zabieg jest wykonywany przez człowieka.

Niepoprawne wydaje się określenie „adaptacja do porażania”, należało raczej napisać o zdolności do porażania, zaś o adaptacji do warunków środowiskowych, strona 14. Pisząc o funkcjonowaniu 10 kładów lepiej byłoby zaznaczyć, że je wyodrębniono (str. 21).

Drobnych lapsusów językowych jest w pracy więcej i wydaje się, że wynikają z bezpośrednich tłumaczeń z języka angielskiego. Literówki i brakujące znaki przestankowe oraz niepoprawne formy stylistyczne zaznaczono w tekście.

Przytoczone uwagi natury redakcyjnej nie podważają wysokiej wartości ocenianej pracy.

Ocena końcowa

Podsumowując ocenę pracy doktorskiej mgr inż. Katarzyny Sikory stwierdzam, że Autorka zrealizowała zamierzony cel. Przedstawiona rozprawa jest opracowaniem oryginalnym i zawiera istotne „novum” w postaci rozwiązania problemu naukowego, jakim jest opracowanie metody opartej na analizie DNA, usprawniającej identyfikację patogenów *Phytophthora*. Ponadto rozprawa ujawnia ogólną wiedzę Doktorantki w zakresie fitopatologii i biologii molekularnej, wskazuje na Jej umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych, a także jest rzetelnie uzasadniona źródłowo i poprawnie napisana.

Uznaję ocenianą pracę za spełniającą wymogi stawiane rozprawom doktorskim i stosownie do odpowiednich przepisów „*Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym*” wnioskuję do Wysokiej Rady Instytutu Badawczego Leśnictwa o dopuszczenie Pani mgr inż. Katarzyny Sikory do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz publicznej obrony.

Jednocześnie, z uwagi na wysokie walory merytoryczne rozprawy doktorskiej wnioskuję o wyróżnienie pracy stosowną nagrodą.

